

... Збудував я, люди, Храм оцей Високий.
В ньому Бог єдиний – то Циганське Слово...
Лекса Мануші

№ 18 (102)

середа, 10 листопад
2004 року

РОМАНІЯ

ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ ДВОТИЖНЕВИК

РОМСЬКІ НАРОДНІ ВІСТІ
МАНУШАНО РОМАНО НЕВИПЕ

Ціна договірна

• ПОЛІТИКА • СВІТ • ПРАВО • КУЛЬТУРА • МИСТЕЦТВО •

ВИБОРИ-2004

На виборах 1998 року депутатів у Верховну Раду чимало жителів Мукачівського ромського табору не могли використати свого права, гарантованого Конституцією України, тобто права обирати. Оскільки вони голосували за опозиційний блок Юлія Тимошенко, міліционери, які стояли при вході до виборчої дільниці, не пустили більшість у середину приміщення. Тільки близько 300 ромів із літтори тисячі змогли віддати голос за свою обраницю. Тоді ж одночасно проходили вибори і в органи місцевого самоврядування. Оскільки ромів не було допущено до участі в голосуванні (а це жителі двох великих мікрорайонів, мешканці 16 вулиць), то був обраний нером. Як наслідок - за ці роки, як показав час, він мало переймався проблемами ромської громади.

А що ж цього разу?

31 жовтня на виборчій дільниці № 18 м.Мукачева журналісти спостерігали, як святоково одягнені роми разом із дітьми брали активну участь у голосуванні. Це були сім'ї Балажів, Станкевичів, Горватів та інші. Офіційними спостерігачами від ромів виступали Дезидерій Конди, Анатолій Габор і Тиберій Горват. Ми побачили, що ромське населення, яке нерідко звинувачують в аполітичності, голосувало нарівні з представниками інших національностей.

ПРИКРОСТІ, ЯКИХ МОГЛО Б І НЕ БУТИ КАДО НАЙ МІШТО, САВО ШАЙ ЧИ АВИЛОБІ

Але цей вирішальний для майбутнього країни день був затьмарений кількома прикрими фактами. По-перше, чимало прізвищ ромів не було внесено у списки виборців або було занесено з помилками, що завадило їм взяти участь у виборах. Як таке могло статися? Можливо, тому, що правила участі у виборах весь час "вдосконалюються"? Колись представники дільничних комісій ходили від хати до хати, і в таборах також, переписуючи мешканців своєї дільниці, вносячи доповнення, уточнення.

За словами заступника голови комісії виборчої дільниці № 18 м.Мукачева, цьогорічні списки склали представники сільських, міських і селищних рад, а не представниками виборчих дільниць.

Чому списки були складені з помилками? Як у списках територіально-виборчого округу № 71 виборчої дільниці № 18, головою комісії якої є М.Г.Маркович, було випущено 32 особи, які проживають у 13 будинках на вул.Г.Франка?

До речі, 29 ромів таки вдалося включити у список виборців завдяки піклуванню і

Голосуємо за майбутнє України
Марія Горват з немовлям і матір'ю прийшли на виборчу дільницю № 18 м.Мукачева (70 територіально-виборчий округ), щоб віддати свої голоси за майбутнього Президента України.

Петро Сурмай з с/Зарчева Перечинського району, що на Закарпатті. Як і тисячі інших громадян, прийшов віддати свій голос за майбутнє.

УКРАЇНА
ВИБОРИ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ
ДІЛЬНИЦЯ ВИБОРЧА НОРМІСЬКА
ВИБОРЧА ДІЛЬНИЦЯ № 7
ТЕРИТОРІАЛЬНО ВИБОРЧИЙ ОКРУГ № 120

Активну участь у виборах-2004 взяли і львів'яни. Серед них - Г.М.Юрченко. Жінка прийшла на свою виборчу дільницю № 7 з онуком і проголосувала за його щастя.

Члени громадського об'єднання "Рома Полтавщини" м.Миргорода активно проголосували 31 жовтня. Біля урни: В.Сердюченко, В.Сідненко та О.Бузна разом зі своїми сім'ями.

організаторській роботі Івана Шекети, який звернувся у відповідні органи влади для того, щоб мешканці табору "Толока" змогли проголосувати. Іваном Лукичем було також виявлено, що вул. Поштова закінчується будинком № 25, а записання на вибори були надіслані жителям будинків... №№ 28, 29, 31, 37 (!!!). Хочеться відзначити ще й таке. Населення цього табору - угорськомовне, на його території працює угорськомовна школа для ромських дітей - ЗОШ № 14, і

українською мовою більшість дослужив до достатній міри не володіють. Та ця обставина не була врахована комісією виборчого округу № 71, і список кандидатів у Президенти був виготовлений лише українською мовою, що ускладнювало його прочитання. Перелік подібних недорочностей можна продовжувати.

Проте перевірити повністю весь список виборців напередодні виборів не вдалося, тому багато ромів, які з'явилися на дільницю № 18, були у розпа-

чу: їм у видачі бюлетенів було відмовлено, хоча всі прийшли з паспортами.

Так, лише під час нашого перебування на виборчій дільниці права голосу було позбавлено Йолану Йосипівну Рац, Антона Шандорівича Балажа та деяких інших ромів.

Хочеться вірити, що на повторних виборах 21 листопада всі допущені помилки, прорахунки та недоречності будуть враховані й виправлені.

Наші кореспонденти

ROMANİA

Романі яє те на мерел,
Вучи черхел те на хасьол,
Соб те днісвел романіне,
Соб те карел зили ке-не!

Хай наше вознище не гасне
І сєе ромська зірка ясно,
Хай дух циганський не амирає
Й до ватри після всіх скликає!..
Міха Козмиренко

ПЕРЕДПЛАТА-2005

Наш індекс: 23630

Вартість видання з доставкою	1 рік		
1 місяць	3 місяці	6 місяців	1 рік
0,99	2,97	5,94	11,88

Передплативши Всеукраїнську ромську газету "Романі Яг", Ви можете дізнатися про життя, побут, культуру і мистецтво ромів, як вирішуються їхні проблеми, зростає культура і освіта.
Газета виходить двічі на місяць.

Поповнення бюджету "Правопорядку", АБО ЯК РОМИ "ДОБРОВІЛЬНО" ПОЖЕРТВУВАЛИ 4 ТИСЯЧІ ГРИВЕНЬ

Пердбол о бюджето "Правопорядку", ай Сар е рома "ден" лове штар езера гривни

■ В органах внутрішніх справ обласних та регіональних відділів міліції давно існують розрахункові рахунки благодійного фонду "Правопорядок".

Як поповнюється цей фонд, яким способом надходять до нього кошти, ми і хочемо показати вам, шановні читачі, на прикладі випадку, що нещодавно стався в селі Іванівка на Житомирщині. Матеріали надіслали співробітники правозахисного центру товариства "Романо Кхам", який працює в рамках Проекту "Захист прав ромів в Україні і забезпечення доступу до правосуддя".

До речі, подібні факти "добровільно-примусових" внесків відомі і на Закарпатті. Свідчать вони про те, що органи внутрішніх справ ставляться до підприємців, з яких вони знімають значні кошти для вирішення своїх власних потреб (оплата за газ, електроенергію, послуги телефонного зв'язку та інше), як до дійних корів (див. газету "Старий замок" від 22-28 жовтня 2004 р.)

Ось як пояснює те, що сталося в с.Іванівка Житомирської області, Петро Михайлович Сандуленко, один із потерпілих.

ПОЯСНЕННЯ

"Десь наприкінці червня - на початку липня 2004 р. я особисто, для власних потреб, придбав двох коней: одну каштанову кобилу та одного гнідого коня. Коні придбані, і на них є відповідні документи, які мені видали продавці, навіть розписки, які завжди є при мені. Коли я зрозумів, що тварини не відповідають вимогам тяглових коней, то вирішив їх продати. Вони були відгнані в с. Іванівку до гр-на Марковського Володимира. В нього була своя пара коней, яких він теж хотів на продаж. Покупці були знайдені у Львівській області.

9.07.04 р., з 13 по 15 год., ми завантажили 7 коней на автомашину і приготували везти їх на зважування. Із них - моїх було двоє коней, ще двоє належали Сандуленку Йосифу Івановичу і три - Марковському Володимиру Івановичу. На КПП ДАІ с. Іванівка автомашину було зупинено працівниками міліції - їх було четверо. Вантажівку з кіньми затримали і відігнали на територію райвідділу міліції. Нас не запросили із собою, тому ми і вирішили їхати до райвідділу самотійно. В райвідділі ми показали документи, які свідчили про те, що коні придбані на законних підставах, але на наші

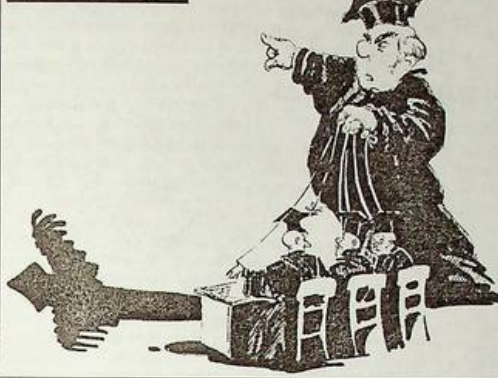
папери та усні заяви ніхто не звернув уваги.

Крім того, В. І. Марковського було посаджено в кінноту для затриманих, де він перебував до наступного дня. Разом із Марковським Володимиром затриманий був його син Руслан, 1977 року народження.

Весь цей час коні були в вантажівці у дворі райвідділу міліції. Наступного дня працівниками міліції була доставлена особа, яка повинна була провести упізнання двох коней, котрі нібито раніше належали їй. З іншого боку, Марковський Володимир Іванович стверджував, що вони належали іншим громадянам. Марковський особисто привіз у райвідділ цих людей, які продали йому коней. Після цього чоловік, який нібито вів коней "своїх" коней, зник. Незважаючи уваги на представлені докази, 11 липня всі коні були відправлені в інший - Андрушівський - райвідділ міліції. За ці два доби перебування коней на подвір'ї міліції їх ніхто не годував, не напував, не виводив, і вони почали втрачати вагу.

В одному з кабінетів відділу міліції мене почали примушувати заплатити сім тисяч гривень на рахунок благодійного фонду "Правосуддя". Спочатку я не погоджувався, але, розу-

ОЧИМА ПРАВДИ

міючи, що якщо не будуть заплачені гроші, коней нам ніхто не поверне, погодився і погодився із громадою ромів. Звичайно, вони були обурені, але погодилися зібрати чотири тисячі гривень. Гроші були вручені особисто мені. Я їх перерахував і попросив Константинову Софію піти у відділення банку, яке розташоване неподалік від райвідділу, і переказати цю суму (4 тисячі грн.) на виданий мені рахунок як "добровільне пожертвування". Коли Софія принесла чек про сплату грошей, один із співробітників міліції його в неї забрав. Ми заплатили гроші і сподівалися, що коні будуть нам повернені. Але знову В.І. Марковському сказали, що коні в кількості 2-х голів крадені. З нього вимагали ще одне "добровільне пожертвування" у розмірі 350 гривень, яке він вручив комусь із керівництва в кабінеті.

І тільки на третю добу Марковському було повернено коней, яких він доставив у село Іванівку Житомирської області. За цей час коні не отримали ні води, ні їжі і втратили у вазі до 50 кг. Крім того, через перебування у райвідділі міліції, ми знали ще і моральних збитків, оскільки нас звинуватили у крадіжці, а потім - у брехні".

КОМЕНТАР ЮРИСТА

За повідомленням голови товариства "Романо Кхам" М.Г.Коч-

28 травня Міністерством юстиції України зареєстрована всеукраїнська правозахисна Асоціація "Чачіне" ("Правдивий захист"). Засновником Асоціації стали ромські організації з різних куточків України.

Чачіне

№ 3 "Правдивий захист"

Редакція систематично подаватиме сторінку "Чачіне" ("Правдивий захист"). Основна увага - вихованню та підвищенню рівня правосвідомості ромського населення України, дітей та молоді. Пишіть нам, дзвоніть, приходьте.

змирненка, нам стала відома ситуація, яка мала місце з 09.07. по 11.07.2004 року в с. Іванівка Житомирської області. Йдеться про незаконне вилучення у ромів співробітниками Житомирського РВ УМВС України 7-ми коней (копії пояснення потерпілого П.М.Сандуленка ми подаємо, а звернення голови товариства "Романо Кхам" до прокурора Житомирського району є у редакції). Як випливає із пояснення Петра Сандуленка, працівники міліції фактично примусили його зробити "добровільне пожертвування" на рахунок благодійного фонду "Правопорядок" у розмірі 4000 гривень, що саме собі вже є грубим порушенням законодавства. Зокрема, в ст.1 Закону України "Про благодійництво та благодійні організації" зі змінами і доповненнями, внесеними Законом України від 7 березня 2002 року № 3091-III, сказано, що "благодійництво - добровільна безкорислива жертва фізичних та юридичних осіб у поданні набувачам матеріальної, фінансової, організаційної та іншої благодійної допомоги; специфічними формами благодійництва є меценатство і спонсорство".

Із самого змісту визначення благодійництва видно, що такі дії повинні носити добровільний, а не примусовий характер. Аналіз цього випадку дає підстави говорити про факт вимагання, що є кримінальним злочином (ст. 189 КК України -

жень, або з пошкодженням чи знищенням майна, або таке, що завдало значної шкоди потерпілому, - карається позбавленням волі на строк від трьох до семи років".

З наявного у нас матеріалу (копії звернення до прокурора Житомирського району юриста І-го класу С.М. Костюк), дає нам підстави говорити, про формальний і упереджений підхід прокуратури до вирішення цього питання. Очевидно, що прокуратура подає версію про добровільний (?) характер дій ромів щодо пожертвування. Разом з тим, прокурор не вжив усіх належних заходів прокуратури щодо реагування стосовно відповідальних працівників Житомирського РВ УМВС України, а відповідальна особа прокуратури, яка провела перевірку скарги, обмежила виключно формальною бесідою з працівниками міліції. В даному випадку, є більше ніж достатньо підстав для того, щоб звернутися із заявою про порушення кримінальної справи по факту вимагання та зловживання службовим становищем працівниками міліції. Про упередженість та необ'єктивність дій правоохоронців свідчить і той факт, що власники коней пояснили факт придбання тварин із наданням усіх необхідних документів на право власності, але цей факт міліція не взяла до уваги.

Олександр Мовчан
юрист правозахисного
центру "Романі Яг"

ОФІЦІЙНО

Про правове становище ромів у Європі Рекомендація 1557 (2002) 1 Ради Європи

■ Ми продовжуємо публікувати офіційні документи, прийняті на високих міжнародних рівнях. Рекомендації, які ми публікуємо нижче, мало відомі широкій громадськості. І хоча минуло вже 2 роки з часу їхнього обнародування, вони не втратили актуальності і сьогодні.

16. Асамблея рекомендує, щоб Комітет Міністрів:

- підтримав ініціативу створення на демократичній основі Загальноєвропейського консультативного форуму ромів з метою формування і вираження індивідуальної і колективної позиції ромів, а також вироблення ре-

(Закінчення)

Початок у "Романі Яг" № 15)

комендацій для Комітету Міністрів, Парламентської Асамблеї Ради Європи й інститутів Європейського Союзу;

- заснував інститут Європейського омбудсмена по справах ромів з метою розгляду випадків порушення індивідуальних і колективних прав ромів як меншин;

- створив Європейський дослідницький і навчальний центр ромської громади при Молодіжному центрі Ради Європи, який, з невеликим штатом співробітників, буде забезпечувати обмін позитивним досвідом щодо інтеграції ромів на місцевому, регіональному і національному рівнях у державах-членах РЄ і сприяти координації підготовки

фахівців з числа ромів і більшості населення;

- розглянув питання про набір співробітників-ромів у секретаріат Організації;

- створив Європейський фонд солідарності з ромами на основі добровільних внесків держав-членів Ради Європи й інших міжнародних багатосторонніх організацій;

- розробив додатковий протокол про права меншин до Європейської конвенції про права людини;

- посилив механізми моніторингу і підтримки у справі здійснення ініціатив рекомендацій, перерахованих в існуючих міжнародних документах.

БУДУЛАЙ ІЗ КОМАРОВА

Його життя чимось схоже на долю відомого кіногероя Будулая. Можливо, що і деякі сюжети автор сценарію цієї стрічки міг взяти із подібної реальності. Адже на фронт далекого сорок третього йшов юний ром, Володимир Коржевич. Та й повернувся він з війни у чині капітана. Нині ж він - підполковник запасу. А тоді, у часи воєнного лихоліття, жили вони у селі Комарово Маневицького району Волинської області. Звичайнісінька багатодітна ромська родина, в якій було аж семеро синів. Щойно найстаршому Володимирові виповнилося вісімнадцять, і він, як чимало інших його однолітків, потрапив під мобілізацію. Забрали його на фронт. Зарахували до танкового полку, де, до речі, і прослужив аж до самісінької Перемоги. Служив артилеристом, підбивав ворожі танки. Ще у Ленінграді після "учебки" отримав перше офіцерське звання молодшого лейтенанта. Пізніше дослужився до капітана, доки через Фронтальну армію не потрапив до Берліна.

Після Перемоги повернувся на рідну Волинь. Але рідних своїх у селі не застав. Шукав їх Володимир у всій окрузі, проте ніхто і нічого про їхню долю не знав. У сусідньому селі вповодив собі миловидну українську жіночку, з якою незабаром і одружився. Аби кось розжитися і збудувати власний будинок, молоде подружжя

Коржевичів поїхало на заробітки на острів Сахалін. У його дружини був син, а ще двоє дітей народилися у далекому краї у новоствореній сім'ї. Там, власне, вони живуть й досі. Мешкав поруч із ними і Володимир Коржевич. Однак думка про те, щоб розшукати своїх молодших братів, ніколи не полишала його. Якось уже на схилі літ приїхав він у рідні краї, аби ще раз їх пошукати. (Він тоді був уже самотнім). І залишився. Бо зустрів зацікавлену коханню - тендітну україночку Марійку.

Донині так і живе у місті Володимир-Волинському, де шістьнадцять років тому оселився у невеличкій кімнатці старо-

го бараку. Хоча тоді йому здавалася дуже просторою, бо, як кажуть, "з милою рай і у курені". Любив Марію. І так любив... На руках носив і від усіх незгод захищав. Та ще й зараз не може забути, хоча його Марії вже й немає серед живих.

Поховав сивочолий ром свою кохану, та могилу не покинув. Ходив до неї, доки міг. Тепер уже сам ледве по хаті пересувається. Бо й роки своє беруть, та й фронтові болячки про себе постійно нагадують. У свої вісімдесят душа його залишається молодю.

Раніше полюбляв дядько Володимир як істинний ром і попрацювати, і повеселитися. Спочатку, коли переїхав сюди, мало не циганський табір організував у себе в кімнаті, бо дуже добрий він, - згадує сусідка Людмила. - Сусіди почали скаржитися, а він молодець - послухався і перестав їх приводити, і все заспокоїлося з часом.

Хоча й дотепер він не сам. Має, як розповідає, вдвічі молодшу за себе співмешчанку. Що зробиш, не байдикий він до прекрасної половини людства. Ось і зараз, коли попросили його сфотографуватися для газети, почав настирливо кликати сусідку Людмилу, аби вона з ним поруч стала.

Олена Мороз,
Волинська область
На світліні: Володимир Коржевич.

Вітаємо Драгостис

На початку осені нинішнього року одеський кореспондент нашої газети Жужуна Дудучава, яка працює в рамках проекту "Захист прав ромів в Україні і забезпечення доступу до правосуддя", була прийнята в Національній спілці журналістів України.

Журналістський квиток Жужуні Дудучаві в урочистій обстановці культурного центру "Амстердам" вручив голова Одеського відділення Національної спілки журналістів України Юрій Работин.

В Одеському регіоні це - перша ромка, яка зайняла гідне місце серед журналістів України.

Колеги тепло привітали Жужуну і побажали їй плідної творчої роботи.

У відповідь журналістка сказала, що вона буде нести об'єктивну інформацію про проблеми свого народу, а також писати про культуру, традиції, побут ромів, щоб показати ромську громаду у багатонаціональній палітрі Одесі.

Колектив редакції "Романі Я"

Вони пережили Голокост

Марія Семенівна Лекарьова

Марія Лекарьова народилася у 1916 році в селищі Наумівка Белгородської області у великій ромській сім'ї. Коли почалася Велика Вітчизняна війна, Марія була матір'ю 4 дітей. Її чоловіка не взяли на війну, бо він був інвалідом.

Чоловік та його старший брат їздили на "менку", щоб виміняти речі на харчі. А жінки залишалися вдома. З Марією були молодший брат, мати і четверо маленьких дітей. Одного разу до оселі увірвалися фашисти. Вони шукали молодих дівчат, щоб відправити їх на роботу до Німеччини. Знайшли молодшу сестру Марії і вивели її з дому. Молодий брат кинувся на німця, щоб захистити сестру. Фашист витягнув пістолет, вистрелив у молодого рома та вбив його. Марія кинулася на вбивцю. Він відштовхнув її, а коли вона вдруге кинулася на нього, вдарив гвинтівкою. Жінка впала. Гестапівець вистрелив у старшого сина Марії. Хлопець загинув миттєво. Сестру забрали. А стара мати, після того як у неї на очах вбили сина й онука та забрали доньку, лишилася розу-

му. Важкий стан після побоїв, трагічної загибелі брата й сина надовго прикував до ліжка і саму Марію. Але треба були піднімати дітей. Старшу доньку Марії фашисти зробили інвалідом на все життя. Окупанти стріляли в ромських дітей, серед яких була і Маріина донька. Від перенесених страждань перелякана дівчина назавжди втратила слух. Навіть після закінчення війни вчиться вона вже не змогла.

Важкі випробування випали на долю не тільки дорослих, а і дітей, залишившись назавжди в їхній пам'яті та відбившись на всьому наступному житті.

Василь Іванович Конденко

Василь Конденко народився 11 травня 1930 року у м. Армавірі Краснодарського краю в ромській сім'ї. В 1941-1942 роках родина жила в м. Белгороді. У 1942 році фашисти вигнали всю сім'ю з домівки, тому вони виїхали до Харкова.

Нацисти переслідували ромські родини всюди. Страшно було виходити на вулицю, доводилося ховатися. А коли одного разу Василь з братом вийшли на вулицю, німець одразу схопив їх та кинув до підва-

лу, де над хлопцями довго змушували, били, а потім примусили розчищати сніг та носити воду. Тягаючи дуже великі та важкі цеберки з водою, знесилені хлопці впали прямо на дороги. Фашисти, примушуючи їх працювати, били юнаків ногами доти, поки тяжко не поранили ногу одному з них. З того часу Василь став інвалідом, але залишився живим. А батька, який потрапив у облогу і намагався втекти, розстріляли. Сестру окупанти намагалися згвалтувати, вона як могла захищалася та вкусила фашиста за руку. Тоді її застрілили.

У 1943 році, коли нацисти вже відступали, вони загнали в сарай дві ромські сім'ї (Конденків та двоюрідної сестри, всього 6 чоловік, з них 3 дитини) і кричали: "Цигойна капут!". Зачинивши їх у сараї, фашисти пішли за бензином, щоб підпалити Дядько Василя Івановича відірвав дошку із заднього боку сарая, і всі вбігли з нього. Це врятувало життя, бо то був останній день окупації фашистами Харкова.

Наступного дня Харків був визволений!

Тетяна Падугскі,
Іван Матюшенко,
Харківська область

День пам'яті Дівець, кон серел

Щороку 1 листопада відзначається День пам'яті тих, хто відійшов у небуття. Ця традиція припадає за католицьким релігійним календарем на Свято усіх святих. На Закарпатті цей день - вшанування пам'яті рідних і близьких - підтримують усі конфесії - греко-католики, православні, реформати, євангелісти.

До нього готуються заздалегідь: наводять лад на могилах, прикрашають їх квітками, вінками. Під вечір усією родиною збираються довкола могили рідної людини і запалюють багато свічок.

Роми Закарпаття у цей день також обов'язково йдуть на цвинтар і вшановують своїх рідних, яких уже немає на Землі. Крім того, вони допомагають іншим прикрасити цей сумний день. Адже з покоління в покоління вони передають нащадкам свою майстерність виготовляти вінки, кошики, штучні квіти. За кілька тижнів до Дня пам'яті цілими сім'ями роми виготовляють для продажу воскові квіти, дротяні каркеси, зелене оформлення з штучних та природних гілок ялини. Їхні вироби здавна славилися своєю якістю і красою у місцевих мешканців.

І цього року жителі ромських таборів Закарпаття також підготували їх чимало. Продавалися вони у спеціально відведених для цього місцях, а на виручені гроші, певне, роми дещо поліпшили своє матеріальне становище.

Валентина Ткаченко

На світліні: Напередодні Дня пам'яті роми з мікрорайону Радванка м.Ужгорода торгують вінками, зробленими власноруч з ялинки і кольорового паперу.

НЕВ'ЯНУЧИЙ ТАЛАНТ

ЧИ КОВЛЬОЛ О ТАЛАНТО

■ Микола Олексійович Сліченко - співак, актор, режисер, театральний діяч, керівник театру "Ромен" - надзвичайно популярний і улюблений не тільки серед ромів, а й серед громадськості багатьох країн світу. За своє яскраве життя він досяг великих успіхів і виховав чимало послідовників.

Народився 27 грудня 1934 року в ромському таборі на Белгородщині. Багато мук і страждань довелося пережити М.Сліченку в дитинстві. Під час Великої Вітчизняної війни на очах у юнака фашисти вбили батька. Микола залишився найстаршим у сім'ї. Як міг допомагав родині, а коли йому виповнилося шістнадцять з половиною років почав працювати у Московському ромському (єдиному у світі) театрі "Ромен". У колективі "Ромена" пройшов усі стадії громадянського і творчого зростання: від артиста до головного режисера і художнього керівника, а також відомого громадського і театального діяча.

З дитинства Микола Сліченко увібрав у себе загадковий артистизм своєї громади, розвив і збагатив його у прославленій трупі. Як на сцені рідного театру, так і на естраді талановитий співак перетворював кожен свій виступ у справжню подію культурного життя. Секрет полягав у тому, що виключні вокальні здібності Миколи Сліченка, який завжди пошарював і розвивав пісенні традиції свого народу, підсилювалися трепетним ставленням до пісні як святині духу, його культури.

На перший погляд його біографія здається простою і цілком логічною - робота над ролями в театрі, де не було жодної вистави без ромської пісні; запрошення на естраду привабливого молодого виконавця, який співав самовіддано і з цілковитою реалізацією свого таланту... Але це лише зовнішня канва, за якою майже сорокалітнє творча діяльність і безперервне навчання. Ось чому не просто концер-

том, а справжнім драматичним спектаклем стає будь-який сольний виступ Миколи Сліченка. Чудовим артистизмом можна назвати і те, що лиш одним помахом руки і навіть поглядом він може передати суть вогняного циганського танку, колорит ромського характеру.

У середині 60-х років Микола Олексійович стає загальнонародним популярним артистом, завойовує Париж, а невдовзі - і весь світ. Про майстрів такого масштабу говорять, що таємниця їх загального визнання - це талант, особиста художня обдарованість. І це цілком справедливо. Адже надзвичайний хист ромського юнака привернув пильну увагу майстрів першого у світі ромського театру "Ромен", театру, який став для артиста назавжди рідною сім'єю, домівкою і самим життям.

Згадаймо слова великого художника і педагога К.С.Станіславського: "Всякий талант - це не чуда, яке звалилося з неба, а плід розвитку людської сили у собі і уваги до тих сил, які вирують у морі людського життя навколо". Микола Сліченко, який його знає наша громадськість, театралі за межами країни, усім своїм життям підтверджує справедливість цих мудрих слів.

Протягом чотирьох десятиків років Микола Олексійович зіграв понад 50 ролей у рідному театрі. На початку 70-х років Сліченко починає займатися режисурою. А з 1974 року стає головним режисером, а потім й художнім керівником театру "Ромен". Микола Олексійович поставив такі спектаклі: "Грушенька" І.В.Штока (за М.С.Лесковим, 1973 р., зіграв молодого рома, князя

Головіна); "Ми - цигани" І.П.Лебедева та М.Сліченка (1976 р., нова редакція - 1986 р.); "Живий труп" Л.М.Толстого (1984 р., зіграв Федю Протасова) та чимало інших.

У своїй книзі "Народився я у таборі" він пише: "Режисер починається не з вступу в інститут на режисерський факультет і навіть не з отримання диплома про його закінчення, а лише з того часу, коли у нього з'являється своя тема в мистецтві, своє ставлення до життя, свій погляд на все те, що відбувається навколо нього". І це саме про нього, Миколю Сліченка. Адже відомим майстром театального мистецтва він став не після закінчення Вищих режисерських курсів, де, до речі, він учився у корифея режисури Андрія Олександровича Гончарова, й не після інституту, його становлення творилося шляхом пізнання мистецтва, а ще - повсякденного життя народу, його бід і радощів.

Разом з ним у театрі "Ромен" тривалий час працювала його дружина Таміла Агамірова, працюють донька і син. Наразі у Тамілі з'явився новий напрям у мистецтві. Вона пише вірші і поєднує театральний жанр на естраді.

Нещодавно театру "Ромен" виповнилося 70 років. За цей час у ньому змінилося чимало поколінь. І роми вдячні тим, хто створив такий театр і продовжував його, і тим, хто сьогодні служить у ньому, віддаючи все своє професійне вміння.

Майже ровесником театру є і його нинішній режисер і художній керівник Микола Олексійович Сліченко, народний артист СРСР, лауреат Державної премії СРСР, кавалер ордена Дружби народів і ордена "За заслуги перед Батьківщиною". Адже 27 грудня 2004 року йому виповниться 70 років.

Микола Сліченко - у творчому розквіті сил і художніх пошуках. Його життя тісно пов'язане з життям ромської громади, який він віддано і чесно служить. І диву даєшся, як при такому напруженому ритмі життя він не тільки зберіг нев'янучу молодість і привабливість артистичного таланту, а й став відомим педагогом, мудрим наставником підрастаючої зміни театру "Ромен".

Підготувала
Валентина Ткаченко

РОМ-ПРЕС

Плани на десятиріччя

Нещодавно у Чеській Республіці товариство "Джено" провело інтернет-конференцію на тему "Роми і суспільство". Його ведучий Іван Веселый, коментуючи виступи під час конференції, зробив висновок, що її головною темою було зробити наступне десятиріччя 2005-2015 років ромським. Головна мета на цей період - допомогти найбільшій національній меншині Європи прискорити соціальну адаптацію до нових умов об'єднаної Європи, удосконалити існуюче законодавство і поліпшити погану економічну ситуацію ромів, у якій, на жаль, ще перебуває значна їх частина, особливо у Південній та Південно-Східній Європі.

Програма "Ромського десятиріччя" створила свій власний сайт www.romadecade.org, на якому ви можете ознайомитися з форматом, шляхами, методами об'єднаної роботи та іншою інформацією.

Хочете вчитися за кордоном?

З 25 жовтня 2004 року Інститут відкритого суспільства разом з Центральним Європейським університетом оголосив про набір студентів на навчання з прав людини для створення мережі адвокатів, юристів, пов'язаних з захистом прав ромів.

Детальнішу інформацію можете отримати на сайті: www.ceu.hu/legal/admissions.html.

Останній строк подачі документів 6 січня 2005 року.

У нападника "Мілану" Ангрія Шевченка народився син

Знаменитий український футболіст був присутній при появі на світ свого нащадка - два дні провів із дружиною у клініці Полява сина Андрія Шевченка відзначив голом у матчі "Сампдорія" - "Мілан". Другий м'яч футболіст забив у матчі з "Барселеною".

Ионастар

ШЭРО 5

ИСУСО - ЧАВО ДЭВЛЭХКО

19. Исусо пхэнэлэс лениди: "Чачимага чачимо пхэнэв тумэнди: Чаво нисо на авэла тэ терэ Еджино Пэстар, сар на удыхкэла со Дад терэл. Ай со терэл дад, кода терэл и Чаво".

20. Дад камэл Чаве тай сикавалэ Лэсти вса, со тирэл Еджино; тай сикавалэ Лэсти рындула будэр калэндар, савэ тумэ инте на дэжхэрэ.

21. Тай сар Дад вэдэл мулэн тай отджовдэрэл, каики Чаво отджовдэрэл, кодолэн, ка Еджино скамэла.

22. Дад ника на сундисарэла, на всаворо сындо отдыня Чавэсти.

23. Важ колэ, соб всаверэ тэ

Свэнто Бахтало Лав

"Коли Учитель наступного разу відвідав Єрусалим на свято, Своїми вчинками і промовами Він викликав ще більше обурення. Цього разу він відверто провістив, що його чуда - ознака Його вищого посланництва. Стаючи на двобій з державою пітьми, Він ви-

конує волю Отця. Життя і благословення йдуть від Бога, тому й Той, Кого Він послав на землю, покликаний зцілювати і давати життя".

Олександр Мень, "Син людський"; Львів, Монастир монахів студійського уставу, видавничий відділ "Свчадо", 1994 ст.92.

ваздэн патив Чавэсти, сар вэдэн патив Дадэсти. Ко на вэдэл патив Чавэсти, кодрва на полэл и Дадэ. Саво бичхалда Пэххэрэ Чавэ.

24. Чачимага чачимо пхэнэв тумэнди: кожно, ко шунэл Муру лав тай патял дэ Кодэлэ, Ко бичхалда Ман, лэл вечно джювимо тай пэ сындо на авэла, нэ перэд-жила мэримастар дэ джювима.

25. Чачимага чачимо пхэнэв тумэнди: авэла вряма тай авила еххатар, кала мулэ ашунэна гласо Дэвлэххэрэ Чавэ тай отджовдэна.

26. Тай сар Дад ляджял джювимо Еджино дэ Пэстэ, каики дыня Чавэсти соб тэ лиджял джювимо Еджино дэ Пэ.

27. Тай дыня Лэсти зор тэ терэл сындо, колэсти, со Вов Чаво Манушикано.

28. На прылэн када пала дыво, тай авэла вряма, кала всаверэ мулэ дэ гробонэн ашунэна Гласо Дэвлэххэрэ Чавэ.

29. Тай вэдэлэна гробонэндар кодрэла, ко тирэлэс лачимо, соб тэ джювэ, а кодрэла, і о тирэлэс бичхалтимо вэдэлэнэ пэ сындо.

30. Мэ нисо на терав Еджино Пэстар. Сар шунав, каики сундисарав, тай сындо Муру чачима-но колэсти, со на родав Мури воля, нэ Кодэлэххири воля, Ко бичхалда Ман.

31. Сар Мэ допхэнэв пала Ман, тунчи допхэнимо Муру начануно.

32. Исин авэр, ко чачимо пхэнэл пала Ман, тай Мэ джанав, со лава лэххэрэ чачунэ.

33. Тумэ бичхалэнэс Ионастэ, тай вов даня дума пала чачимо.

34. Нэ Мэ на манушэндэ родав лав пала Ман, ай пхэнэв када, соб тумэ те авэн фирисардэ.

35. Иоано сля ягоры, сави пхэболас тай дэлэс душлимо, ай тумэ камле набут вряма тэ полошавэ лэххэрэ душлимастар.

36. Нэ Муру рындула будэр Иоаноххэрэн, тай рындула, савэ дыня тэ тирэ Манди Дад, кадэла рындула сикавэн, со бичхалда Ман Дад.

37. Тай Дад, Саво бичхалда Ман, Еджино дыня дума пала Мандэ. А тумэ ни гласо Лэххоро на шундэ, ни муй Лэххоро на дыххэрэ.

38. Тай нэнай дэ тумэн Лэххэрэ лавэ, важ колэ, со тумэ на патяна Кодэлэсти, Ка Вов бичхалда.

39. Розлэн Дэвлэххоро Лил важ

колэ, со тумэ гинисарэн тэ лэ вечно джювимо, тай кадэва Лил роспхэнэл пала Ман.

40. Тай тумэ на камэн тэ авэ Мандэ, соб тэ лэ вечно джювимо.

41. Мэ на родав патив манушэндар.

42. Тай Мэ джанав тумэн: тумэ на камэн Дэвлэ.

43. Мэ авилэм важ Муру Дэвлэххэрэ лавэ, тай тумэ на прылэн Ман, нэ коли авэла ко важ пэххэрэ лавэ, тунчи лэ прылэнэ.

44. Сар тумэ патяна, коли прылэн патив ехх еххатар, а патив Еххэ Дэвлэстар, тумэ на прылэн?

45. На гинисарэн, со Мэ авата тэ вуджилларэ тумэн англа Дадэ, исин авэр вуджилларэма-ри: Моисеи, пала кастэ тумэ ричарэнлэ.

46. Тэ патяна тумэ Моисеести, патянас и Манди, коласти, со Моисеи чинда пала Ман.

47. Сар лэххэрэ лавэнди на патяна, сар патяна Муру лавэнди?

Переклад
Миколи Буруцького
та Олени Марчук

Поради від Раги Драбаріне кгагаре Рага

з 10 листопада по 23 листопада

Овен - завітайте до старих друзів, або хоча б зателефонуйте їм. Вам "святя" приємні подорожі, особливо у східному напрямку. Що стосується заробітків, то вони будуть не зовсім такими, як ви планували. Проте відкладайте потроху, вам скоро знадобиться значна сума. Хтось із близьких родичів потребує допомоги - як моральної, так і матеріальної - не полиште його в біді. Виясніть стосунки з коханою людиною, яка на вас чомусь ображається.

Телець - ваша категоричність не завжди буває доречно, бажано на деякий час стати "м'яким та пухнастим"! Нехай вас не турбують матеріальні проблеми - незабаром вони вирішаться. Творчі мукі дадуть приємні результати, отже, безсонні ночі були не даремні! Подумайте про своє здоров'я вже тепер, бо у грудні й січні вас чекає важке навантаження. Радійте кожному доброму дню.

Близнята - пошана та додаткові кошти змушують вас працювати день і ніч, але ж ви самі обрали таку долю! Зміни у житті родини можуть гостро поставити перед вами житлове питання. Проте не нервуйтеся, все вирішиться. Запасіться терпінням і здоров'ям.

Рак - нема чого скаржитися, останнім часом ви живете за власним сценарієм, тому і наслідки мали знати наперед. Матеріальне становище не на вашу користь, та це тимчасово. Не варто витрачати час на фірмі, попереду у вас серйозні стосунки.

Лев - на деякий час бажано закрити свою душу навіть від близьких людей. Юридичні справи змусять вас нервувати, але ж ви переконані у своїй правоті, тож переконайте й інших. Незабаром отримаєте приємні новини, проте це може викликати незаплановані витрати. Здоров'я потребує особливої уваги.

Діва - ви - ниточка, що пов'язує багатьох людей, яким важко спілкуватися між собою. Але цей досвід корисний і для вас, бо саме людський фактор може стати вирішальним у вашому майбутньому бізнесі. Зараз можна вкладати гроші в торговельні справи, та все ж "заначку" таки залишіть!

Терези - зверніть увагу на нервову систему та судини! Уникайте стресових ситуацій, намагайтеся ставитися до життя спокійніше. Буде корисно скласти план дій на найближчий тиждень. Стосунки з членами родини поліпшаться. Цей період просто треба пережити... У бізнесі - можлива перевірка документів.

Скорпіон - зупинитися і обдумати наступні кроки - це те, що вам треба у другій половині листопада. Від вашої щирості та доброзичливості тепер залежить геть усе. Гроші самі вас знайдуть, однак витрачайте тільки те, що ви реально заробили. Можливі зміни в особистому житті або переїзд.

Стрілець - досить складний для вас період, але є надія на краще. Підтримку знайдете у родичів та друзів, лише не слід нервувати, бо все завершиться на вашу користь. Стан здоров'я бажано перевірити, особливо печку. Подорож, яка може статися 16-17 листопада, буде вдаючою.

Козеріг - нелегкі завдання поставила перед вами зустріч з колегами, та у вас досить досвіду й делкатності, щоб їх вирішити. Матеріальне становище стабільне, але плани з благоустрою вашої оселі потребують значних коштів. Не давайте "сідати" вам на голову, у тому числі і рідним. Зверніть увагу на шлунок.

Водолій - спустіть з небес на землю: ваша допомога потрібна родині та друзям. Більш прибуткові способи заробітку поставлять перед вами нові проблеми. Приділіть увагу здоров'ю, а саме - органам дихання.

Риби - нещодавні зустрічі з діловими партнерами нададуть вам впевненості у власних силах. А гроші, які ви отримали завдяки цій співпраці, можна витратити на інший бізнес. Коханій людині бажано зробити подарунок, цього від вас давно чекають. Подорож до великого міста буде дуже приємною та романтичною, але не прибутковою.

РОМАНІ ЯЗ

Газета Закарпатського ромського культурно-просвітнього товариства
Реєстраційне свідоцтво серія KB №5877 від 20.02.2002 р.

Газета виходить за підтримки Європейської комісії та Інституту Відкритого Суспільства (м.Будапешт)

Шеф-редактор Аладар АДАМ
Редактор Євгенія НАВРОЦЬКА

Редакція не завжди поділяє позицію авторів. За точність наведених фактів відповідає автор. Редакція зберігає за собою право виправляти мову і скорочувати матеріали.

Повний або частковий переклад матеріалів дозволяється лише з посиланням на "Романі Яз"

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ: м.Ужгород, вул. Дунаєвського, 18,
телефакс (03122) 61-39-56.
E-mail:romanyaz@i.ua
http://www.romanyaz.uz.ua

Віддруковано в Ужгородській міській друкарні, вул. Руська, 13.
Умовн. друк. арк. 2,5. Тираж 2500. Зам. № 4774

"ТАНЦЮЮЧА ЕСМЕРАЛЬДА" "Кгелібнаські Есмеральда"

Італійка Джина Лоллобриджиди широко відома, як блискавка актриса, виконавиця сотень цікавих ролей. І серед них - роль Есмеральди з фільму "Собор Паризької Богоматері", який з триумфом пройшов екранами світу десятки років тому. А нещодавно у Москві відбувся ретроспективний показ "Собору", на якому була присутня головна героїня - "Мона Ліза двадцятостоліття", як називають Джину її шанувальники. Та прекрасна італійка зробила своїм фанатам ще один

сюрприз: вона привезла і виставку своїх... скульптур. А вже Лоллобриджиди в юності професійно навчалася живопису та скульптурі і тепер і нині повністю віддалася своєму покликанню.

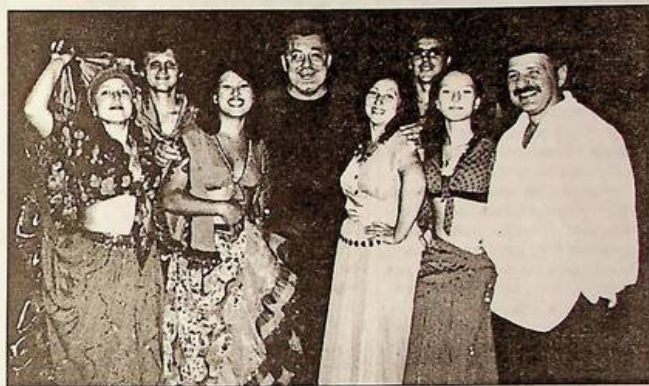
"Роздинкою" виставки стала неповторна робота "Танцююча Есмеральда"... Прекрасна героїня Віктора Гюго, дівчина, яка виростила в циганському таборі і все життя вважала себе ромкою, - вочевидь, любов італійської актриси на все життя...

Людмила Кудрявська

"ШАТРИЦА" - НА РАДІСТЬ ЛЮДЯМ "ШАТРИЦА" - ПРЕ ЛОШ МАНУШЕНГЕ

Уже 10 років у Донецьку існує фольклорний ромський колектив "Шатриця". Він має своє серце - солістку Луїзу Жемчужну (на фото вона третя зліва), підспівує мамі вже і донечка, п'ятинадцятирічна Крістіна, яка, до речі, закінчила музичну школу, але ще бере уроки вокалу у поважних майстрів. Сама ж Луїза нещодавно стала студенткою економіко-гуманітарного інституту.

На клавішних грає тато Крістіни - Валерій. Брат і сестра Луїзи - Нона та Богдан - танцюють. Ось такий "смейний підряд", звичайний для ромської родини. Друзі музиканти - скрипаль Мирослав та гітарист Євген, теж професійні творчі люди, перевірені "в бою".

На світліні: гурт "Шатриця" виступає разом з відомим шансонсь Славом Медяником.

Наталія Варакута,
голова товариства ромських жінок "Мірікля", учасниця гурту "Шатриця"

РОМАНЕ НАВЕЧАТА

СИРНІ КАРТОПЛЯНИКИ

1 кг почищеної картоплі зварити у слабопідсоленій воді, яку потім злити. Ще гарячу картоплю пропустити через м'ясорубку, додати 1 г мелотого чорного перцю, 150 г тертого сиру, 2 яєчні жовтки і добре перемішати.

На поспаній борошно дощі потрібно сформувати однакові круглі, квадратні або іншої форми картопляники і обсмажити їх у гарячому жирі з обох боків.

Подавати гарячими, можна полити сметаною або грибним соусом.

КІРАЛЕСКЕ КОЛОМПІРА

1 кг увжарде коломпіра (пувале) кіравес (тавес) андо цера лондядро паї, пала кодо о паї шорес аврі. Пгабарде коломпіра мукес пріе е масескірбас (ернінес), додес 1 г пгагердо кало пїпейрі, 150 г ернімен црал, 2 аїре (галбено) ай мішто гаміс.

Пре пгал шувес цера аро ай керес ротатї форма, вай квадратні вай кавер коломпіренге форми пала кодо пекес лен андо пгабарде жиро дуе рігендар.

Шувес пре месалї пгабарде, шай опрал шорес сунтіна вай бураценого соусо.

ІГРИ З ПРИСЛІВ'ЯМИ І ПРИКАЗКАМИ

Пропонуємо читачам подумати, яка з цих приказок зайва

Будь здоровий як вода, плодovitий як земля.

Ав састо сар о паї, плодovitо сар е пгва.
Птах радї весні, а дитина матерї.
Чїрїклї лoшал ла томнаке, ай о чгаворо ла деяке.

На світї все знайдеш, крім батька і матерї.
Пре лума саворо арагресга, ферї чї арагресга ле далес ай ла дея.

Зумів дитя народити, зумїй його і научити.
Зумадан чгаворес те араггадїол (родзїнен), зумав те сїтарес лес.

(евїєє - етдїл)

ПГЕРАСА

На уроці фізкультури, аби діти ішли в ногу, вчитель весь час повторював:

- Лївою! Лївою! Лївою!
- А що ж менї тоді робити з правою? - запитує Міха.

Про уроку фізкультури, гой о чгавора те джан анде екр пїндро, учительно сак о врам пгенел:
- Стунго, стунго, стунго!
- Ай со те керав ле чачеса? - пгучел о Міха.

Розмовляють двоє хлопчаків:
- Учора на вулицї я знайшов підкову.
- І тобі пощастило?

- Ше й як! На radoшах я її підкїнув угору і розбїв вітрину в магазїні.

- Так у чому ж, усе-таки, щастя?
- А в тому, що директор магазїну не догнав мене.

Вакерен дуй муршора:
- Аратї пре улїца арагглем петал.

- Со бахт туке андїя?
- Інке сар! Анде лош ме лес опре шудем ай пгагердем е фелїєстра анде болта.

- Ай анде состе, пген сас е бахт?
- Анде кодо, со о хулай ла болтако чи хутїдас ман.

